

פורטפוליו – תלקיט

תיאוריה ומעשה

כתבה: ד"ר נגה הרמון דצמבר, 2010

מבוא

אחד הכלים אשר יכול לסייע כיום בקידום התלמידים בשעות הפרטניות, בקבוצות הקטנות, הינו **הפורטפוליו - התלקיט**. השניים המעורבים בהפעלת הכלי, הם המורה והתלמיד. **המורה** שהופך ממעביר ידע למסייע בתהליך הלמידה ומספק הזדמנויות למידה ללומד והתלמיד שהופך לשותף בתכנון, בהכוונת הלומד והערכת הישגיו, תוך רפלקציה מתמדת. באוגדן זה מובאת הצעה ליישום פורטפוליו בתהליך ההוראה בקבוצות הקטנות, בחטיבת הביניים. ההצעה גובשה תוך שילוב בין קריאת תיאוריות והתנסות בשטח של הכתבת במטרה לסייע בידכם, המורים, להכניס כלי זה עם... פחות חששות והתלבטויות.

מה ניתן למצוא באוגדן?

- א. הגדרות ל**פורטפוליו** – שלוש מיני רבות בהתאמה למטרה שלנו
- ב. מאפייני **הפורטפוליו** - מאפיינים מתוך התיאוריה, ומתוך ההתנסות
- ג. "מה בין תלקיט לסתם...תיק?" – נקודות ייחודיות לתלקיט
- ד. **רפלקציה** - אחד המאפיינים החשובים בפורטפוליו-מה זה ולשם מה?
- ה. **פורטפוליו בשעות הפרטניות** - לשם מה? מה הערך המוסף שלו?
  - ו. סוגים שונים של פורטפוליו
  - ז. דוגמאות והצעות לתוכן תלקיטים
  - ח. תהליך העבודה בכיתה - שלבים בהפעלת פורטפוליו בכיתה
  - ט. הערכת הפורטפוליו, כיצד?
  - י. מקורות

א. הגדרה - פורטפוליו (תלקיט) PORTFOLIO

PORT - ניתן לנשיאה FOLIO – ניירות

מספר הגדרות המתאימות למטרתנו:

***תיק עבודות המכיל מסמכים, ניירות, איורים וחומרים אחרים" (OXFORD).

**"אוסף מכוון של עבודות (בתהליך או גמורות) של התלמיד, המציג את מאמציו, התקדמותו והישגיו בתחום מסוים או בתחומים מספר.

הכנת התלקיט ותוכנו צריכים לכלול את המרכיבים הבאים:

השתתפות התלמיד בבחירת התוכן של התלקיט. קריטריונים ברורים לבחירת החומר שייכלל בתלקיט. קריטריונים ברורים לשיפוט החומר שניכלל בתלקיט. ראיות לרפלקסיה עצמית". **בירנבוים מנוחה (1997).**

** משהו הדומה לסרט וידאו ארוך ולא תמונת פולרואידי שהיא כמבחן חד פעמי, רגע בודד בביצוע התלמיד.

ב. מאפייני הפורטפוליו

מאפיינים ייחודיים לפורטפוליו על פי ברטון וקולין, 1991:

1. **מגוון** - מאפשר הערכה של סוגים שונים של פעילויות, הישגים, יכולות.
2. **מקוריות** - מזמן ביצוע של הערכה אותנטית.
3. **דינאמיות** - אינו מצלם תמונת מצב, אלא משקף תהליך, התפתחות לאורך זמן.
4. **מבנה ברור ומפורש** - המטרה ברורה למפתח והמבנה הנובע ממנה מוצג מראש.
5. **רפלקציה** - מהווה עמוד שדרה של תהליך העבודה של בעל הפורטפוליו.
6. **בעלות** - הפורטפוליו שייך למי שמפתח אותו, זהו סיפורו האישי של הכותב.
7. **רב שימושיות** - ניתן להשתמש בו לצרכים שונים.

קיימים שלושה מאפיינים נוספים המשמעותיים ביישום, מבחינתנו:

8. **בחירה** - מאפשר לתלמיד להיות שותף בתכנון תהליך הלמידה ואחראי ללמידה.
1. **דיאלוג** - קשר מורה-תלמיד אשר מאפשר את בניית תהליך הלמידה והמעקב.
2. **הערכה עצמית** - מהלך לקידום התלמיד לקראת הבנת תהליכי הלמידה שלו.

למידה באמצעות פורטפוליו חייבת להיות: מעצבת, מתמשכת ורפלקטיבית. ההערכה פה היא אמצעי לליווי, מעקב ותמיכה בתהליך הלמידה של התלמיד. למידה-הערכה באמצעות פורטפוליו נותנת תמונה מעצבת, בהירה, מפורטת ומובנת לעומת ציון מספרי. התלמיד - אחראי על ניהול התיק ושמירתו, בוחר פריטים, מתקן, רפלקטיבי, מעריך את עצמו ומתייחס להערכת המורה ולהערכת חבריו.

המורה - מספק הזדמנות ללמידה, מספק מטלות, מכוון, מתאם, מלווה, תומך ומעריך.

לגבי כל מסמך אשר יכנס לפורטפוליו, ירשום התלמיד:

שם ותאור המסמך, עבור מה הוא משמש ראייה? מדוע הוא נחשב כראיה חשובה?

או כמו שכתב קולינס, 1992: "מה ידע עלי הקורא בעקבות המסמך שלא יכול היה לדעת עלי לולא צרפתי אותו?".

ג. התלקיט הוא לא "סתם"...תיק...

* לתלקיט יכנסו מסמכים אשר יש בהם כדי לומר אמירה משמעותית על עבודת התלמיד. מסמכים אשר יראו בדרך הטובה ביותר את המהלך המשמעותי הקורה בלמידתו - מסמכי חובה ומסמכי בחירה.

* קיים רציונל ברור לתלקיט בהתאם למטרה.

* קיים יסוד מארגן, חוט מקשר, בין הראיות אשר בתיק.

* התלקיט משקף התפתחות ושינוי לאורך זמן ולא תמונת מצב נקודתית.

* יש לתת למאפיינים הייחודיים של התלמיד לבוא לידי ביטוי - "הקול האישי" של התלמיד חשוב ביותר.

* התלקיט הינו ביטוי להכרה בשונות בין תלמידים.

* יש להוסיף אמירה רפלקטיבית אשר תבהיר לקורא מדוע נבחרו דווקא משימות אלו לתלקיט

שלושה מהלכים: **רפלקציה, דיאלוג בין מורה לתלמיד והערכה עצמית** מייחדים את התלקיט מקלסר מקצוע רגיל...

ד. רפלקציה

"החזרה, החזר, בבואה, השתקפות, הרהור". (לקסיקון לועזי-עברי, אלקלעי)

"הרהור, הגות-לב" (מילון אבן שושן)

ארבע דרגות ברפלקציה (על פי פוג' ו'וג'ונסון, 1990):

1. הבהרת בעיות באמצעות שאלות עצמיות בסיטואציה לימודית מוגדרת.
  2. סיכום הבעיות המוגדרות מחדש.
  3. הצעת פתרונות אפשריים והערכה לגבי התוצאות במידה שישומו.
  4. בחירה מושכלת בין דרכים שונות להערכת היעילות של הפתרון שנבחר.
- התלמיד מתבקש לחשוב על תהליך הלמידה שלו ולתת לכך ביטוי בפעילויות כגון:**
- * תיעוד התהליך שעבר, תוך ציון המקורות שמהם שאב את רעיונותיו.
  - * אופן חקירת הנושא.
  - * הבעיות אשר עלו במהלך העבודה והאסטרטגיות שנקט לתיקון.
  - * עריכת השוואות בין העבודה הטובה ביותר והחלשה ביותר בעיניו והסקת מסקנות.
  - * ציון נקודות החוזק והשליטה ונקודות החולשה שלו בחומר.
  - * קישור בין פעילות לימודית מסוימת לבין מה שנלמד קודם לכן.
  - * התייחסות למשוב אשר נתנו לו מורה או עמיתי ם.

ו ע ו ד ...

דוגמאות לשאלות אשר ניתן לשלב בדף רפלקציה:

1. בחר שתי שגיאות שהיו לך בעבודתך האחרונה. נסה להסביר מדוע שגית?
2. מה אתה יכול לעשות על מנת לא לשגות בבעיות מסוג זה בעתיד?
3. ממי תבקש עזרה? מדוע?
4. באיזה תחום אתה הכי מצליח? הסבר מדוע לדעתך?
5. האם אתה מעדיף לעבוד לבד/עם חברים? מדוע?
6. כיצד התכוננת לקראת הבחינה?
7. מה היה לך קשה ומה היה לך קל בבחינה? הסבר מדוע?
8. ממה הופתעת בבחינה?
9. מדוע בחרת דווקא בשאלות אלו? הסבר למה לא בחרת באחרות.
10. מה למדת על עצמך תוך הכנת העבודה בקבוצה?

וכדומה על פי המטרה, המשימה והתחום.

שאלות לתלמיד לרפלקציה לגבי פתרון בעיה מתמטית

(טיבי, 1994. אצל בירנבוים, 1997. עמ' 107)

שאלות לתלמיד לאחר קריאת השאלה, בטרם החל לפתור אותה:

1. האם בעיה זו תהייה, לדעתך, קלה או קשה בשבילך? מדוע אתה חושב כך?
2. האם אתה מתקשה בהבנת חלק כלשהו בבעיה? נסה להסביר את החלק שאינך מבין.
3. האם יש בבעיה נתונים או עובדות מיותרים?
4. האם פתרת בעיה דומה לפני כן, תאר אותה.
5. האם אתה יכול לשרטט תרשים כדי לתאר את הבעיה?
6. איזו דרך יכולה, לדעתך, לעזור לפתור את הבעיה?

שאלות לתלמיד אחרי שפתר את הבעיה:

1. האם כתבת תשובה מלאה לבעיה?
2. האם תשובתך הגיונית בהתחשב בנתונים?
3. מדוע בחרת בדרך זו לפתרון?
4. אם אתה חושב שפתרוןך נכון, הסבר מדוע כן, ואם לא, הסבר מדוע לא.
5. האם בעיה זו קשה או קלה בשבילך? הסבר מדוע?
6. האם אתה יכול לפתור את הבעיה בדרך אחרת? הסבר איך מבלי לפתור שוב.

הרפלקציה הינו עיקרון מהותי בבניית הפורטפוליו.

ה. פורטפוליו בשעות הפרטניות: לשם מה? מה הערך המוסף שלו?

עם הכנסת השעות הפרטניות ובעקבותיהן שינויים בארגון ההוראה, חייב שהשינוי יהיה גם בשיטות ההוראה-למידה-הערכה, ושאלה תהיינה מגוונות ותהליכיות בכדי שתלמידים יפיקו את המרב והמיטב.

הפורטפוליו הינו כלי אשר יכול לאפשר למורה: להתחשב בשונות הלומדים, לזמן חוויות של הצלחה, להפחית חרדה, ליצור קשר אישי עם התלמיד, לגוון בדרכי למידה-הוראה-הערכה, לשפר דרכי למידה לקראת לומד בעל מכוונות עצמית, לבצע הערכה מעצבת, לחזק אחריות והתמדה ולשפר ההישגים.

כל זאת תוך: השמת התלמיד במרכז תהליך הלמידה, ביצוע הערכה מעצבת, אבחון - התאמה - ומעקב, איתור נקודות החוזק והחולשה אצל התלמיד, קישור חומר הלימוד לעולם התלמיד ועוד.

ו. סוגים שונים של פורטפוליו

לפורטפוליו הגדרות מגוונות, הגדרות אשר מדגישות את הייחודיות שבו ככלי ללמידה והערכה, ואשר מאפשרות מרחב בידי המורה והתלמיד להשגת מטרות שונות.

שלושה סוגים שונים של פורטפוליו (קימלדורף, 1994):

1. פורטפוליו תאורי - מציג מגוון של מיומנויות, שהתלמיד מסוגל לבצע, ללא שימוש בהערכה המעוגנת בקריטריונים.
2. פורטפוליו מציג - תפקידו לתעד למידה תוך הצגת פריטים מעבודות התלמידים וביצוע רפלקסיה. גם כאן אין הערכה מעוגנת בקריטריון.
3. פורטפוליו מעריך - הפורטפוליו (ב-1 או/ב-2) הינו כולו מושא להערכה.

מיון אחר של סוגי פורטפוליו:

1. **פורטפוליו תהליך** - תיק הכולל עבודות המייצגות את תהליך הלמידה של התלמיד. הוא כולל עבודות גמורות ועבודות שטרם הושלמו, עבודות מוצלחות יותר ומוצלחות פחות ואף כאלה שננטשו. ההנחה היא שגם הניסיונות המוצלחים פחות מספקים מידע רלוונטי לצורך דיון בהתפתחות הלומד.
2. **פורטפוליו עבודות נבחרות** - זהו אוסף של עבודות שנצבר לאורך זמן ומציג את העבודות הטובות והמייצגות ביותר של התלמיד.
3. **פורטפוליו משולב** - כולל את העקרונות של שני סוגי הפורטפוליו הראשונים. בוחרים מתוך פורטפוליו התהליך פריטים שכוללים אותם בפורטפוליו העבודות הנבחרות, המהווה תת-תיק בפורטפוליו השלם.

חשוב מאוד להגדיר: מהי מטרת הפורטפוליו? איזה שימוש יעשה בפורטפוליו?

ומה התועלת שתצמח ממנו לתלמיד?

ניתן להשתמש ב"מיני" תלקיט.

- ***מיני תלקיט** יזמן לתלמיד תוצאות מהירות, חוויות הצלחה, השגת המטרה.
- ***מיני תלקיט** יאפשר התייחסות לשונות התלמידים בכיתה.
- ***מיני תלקיט** יאפשר למורה להתנסות, ללמוד את הכלי החדש.
- ***מיני תלקיט** יאפשר למורה להסתדר עם כמות התלמידים והמעקב אחר כולם ולארגן לעצמו את הזמן הדרוש לשם כך.

הצעות ל"מיני" תלקיט

1. תלקיט לתקופה קצרה יחסית, שליש אחד ואף פחות.
2. תלקיט לנושא מסוים מתוך תוכנית הלימודים.
3. תלקיט לתהליך הלמידה ומעקב ההתקדמות בתחום בו התלמיד מתקשה.
4. תלקיט לייצוג העבודות הטובות ביותר.
5. תלקיט לנושא העשרה, תגבור.
6. תלקיט להשלמת חומר מצומצם יחסית.

ז. דוגמאות והצעות לתוכן תלקיטים

לפניכם מספר הצעות של פורטפוליו מסוגים שונים והפריטים אשר ניתן לכלול בתוכם:

1. תלקיט ייצוגי במתמטיקה (אצל בירנבוים, 1997)

- דוגמה לחקירה (מטלה הדורשת איסוף נתונים, ניתוחם והסקת מסקנות)
- דוגמה ליישום של ידע מתמטי שרכש התלמיד
- דוגמה לפתרון בעיה באופן יצירתי
- דוגמה לפרויקט אשר מקשר מתמטיקה לתחום תוכן אחר
- דוגמה לביצוע במבחן במתמטיקה
- פלטי מחשב המציגים שימוש במחשב לפתרון בעיות
- קלטות שהתלמיד מסביר או מציג בהן נושא מתמטי
- דיאגרמות, גרפים, תרשימים
- טיוטות של פתרון

- של פתרון בעיות בשלבים שונים של הלימוד לגבי אותו מושג מתמטי
- פתרון חידה(בעיית הגיון)

2. תלקיט תהליך (נגה חרמון)

- תוכן התלקיט
- תעודת זהות
- דף קריטריונים להערכת התלקיט (מורה ותלמיד)
- תיעוד שניים מהדיאלוגים שהיו עם המורה ורפלקציה עליהם
- מבחן טוב ומבחן פחות טוב והשוואה ביניהם, תוך התייחסות להערות המורה.
- עבודה קבוצתית + רפלקציה על תרומתו של בעל התלקיט לתהליך ולתוצר
- נושא שהתקשה בו התלמיד ושלבי ההתקדמות
- משימה אותנטית אחת מתוך הנעשה בכיתה
- שני פתרונות שונים לאותה בעיה והסבר השונה והדומה
- בוחן מתוקן בעקבות משוב מורה
- בניית בעיה (ספור בעיה לתבנית נתונה או ניסוח בעיה לנושא הנלמד)
- מכתב לתלמיד חולה המסביר תת-נושא שנלמד בכתה
- שאלות למבחן שמציע התלמיד
- עבודה משולבת מחשב
- מיפוי הנושא הנלמד + הסברים
- הערכה עצמית של התלקיט
- הערכת עמית לתלקיט והתייחסות בעל התלקיט

3. תלקיט תהליך לנושא מצומצם בו מתקשה התלמיד (נגה חרמון)

- תוכן התלקיט
- מכתב של בעל התלקיט המציג את נושא ומטרת התלקיט
- דף תיעוד ומעקב
- עבודה ראשונה בנושא
- משוב המורה
- התייחסות למשוב המורה+תיקון העבודה הראשונה
- דף רפלקציה בו מציג התלמיד את הקשיים בתהליך הלמידה שלו וההתקדמות...
- עבודה שניה בנושא
- משוב המורה
- התייחסות למשוב המורה+ תיקון
- דף רפלקציה בו מציג התלמיד היכן נתקע, היכן צריך עזרה ומדוע...
- דיאלוג מורה-תלמיד + רפלקציה
- עבודה שלישית בנושא
- משוב מורה
- התייחסות למשוב מורה + תיקון

המשך התהליך... עד אשר בדיאלוג בין המורה והתלמיד סוכם שהתלמיד התגבר על הקשיים בנושא.

ת. לקראת הפעלת פורטפוליו בכיתה

בשלב בניית הסילבוס של הוראת התחום בקבוצה, על המורה לחשוב על המטרות הכלליות וההתנהגותיות ועל הקשר ביניהן ובין דרכי וכלי ההוראה-הערכה.

המורה ישקול ויחליט מתי מתאים שכלי זה יכנס לשימוש. בתחילת השנה, חודש לאחר ההתחלה וכו'. יש לשאול האם רוצים להעריך רק מה למד התלמיד בנושא מסוים וכיצד למד או גם האם רכש ופיתח מיומנויות נוספות כמו: למידה עצמית, עבודה בצוות, ארגון מידע וכו'.

שאלות שישאל את עצמו המורה לפני שיכניס את השימוש בתלקיט:

1. מדוע החלטתי להשתמש בתלקיט להערכת התלמידים?

ולאחר שיבהיר לעצמו את התשובה לשאלה זו ויהיה משוכנע שאכן זו הדרך, ימשיך וישאל את השאלות הבאות:

2. מהי מטרת התלמיט? מה הקשר בין מטרת ההוראה להערכה באמצעות תלמיט?
1. מי הנמען?
2. האם לכל התלמידים אותו תלמיט?
3. מה יהיה היסוד המארגן של התלמיט?
4. מי יקבע את היסוד המארגן של התלמיט? מורה? תלמיד? שניהם יחד?
5. מה המרכיבים אשר יכללו בתלמיט? היכן תהיה בחירה לתלמיד?
6. מה יהיו הקריטריונים לבחירת מרכיבים אלו?
7. מהם צמתי הערכת התלמיט?
8. מתי ייפגש המורה עם התלמיד?
9. מה מקומו של התלמיד בהערכת התלמיט שלו? (הערכה עצמית)
10. מה מקומו של התלמיד בהערכת התלמיטים של חבריו? (הערכת עמית)
11. מה יהיה מבנה התלמיט? מה מחייב? מה לשיקול דעת התלמיד? לבחירה?
12. כיצד יוערך התלמיט?
13. כיצד תשולב הערכת התלמיט בהערכה הכוללת של התלמיד?
14. מה ייעשה בתלמיט בסיום השנה? יילקח הביתה או יועבר למורה שילמד בשנה הבאה?

לאחר שברר לעצמו המורה את התשובות לשאלות אלה (רצוי כמובן בשיתוף עם הצוות המקצועי ובשיתוף התלמידים) ניתן לעבוד על פי השלבים הבאים:

שלב ראשון

1. כתיבת דף הסבר לתלמידים ודיון ראשוני בכיתה מה זה פורטפוליו? במה הוא שונה מקלסר מקצוע? מה ייחודיותו ותרומתו?
2. כתיבת ושליחת דף הסבר להורים. בהסבר לתלמידים ולהורים יש לשלב רציונל ולהתייחס לעקרונות שהובאו במבוא של אוגדן זה.

דוגמה לדף הסבר להורים

(לקוח מעבודה עם צוות מורים בבי"ס במרכז הארץ)

להורים, שלום רב.
במסגרת לימודי המתמטיקה בבית ספרינו, יעסקו התלמידים בבניית פורטפוליו - תיק עבודות אשר מטרתו להציג את מאמציו, התקדמותו והישגיו של התלמיד בתחום הנלמד.
תיק העבודות יכול לכלול פריטים כתובים, חומר מוקלט וכן צורות שונות של הצגת הידע: עבודות, טיוטות, מבחנים, בחנים, עבודה קבוצתית, הערכת עמית, דפי רפלקציה וכן סיכומי הפגישות של התלמיד עם המורה.
בחרנו לנסות דרך חלופית זו כחלק מדרכי ההערכה המקובלות כיום, היות ואנו גם מלמדים בדרכי הוראה מגוונות כדי שכל תלמיד יבוא לידי ביטוי בייחודיותו וכישוריו. המטרה היא לפתח תלמיד בעל מכוונות עצמית ולהפוך את הלימוד להתנסות משמעותית יותר לתלמיד.

השימוש בפורטפוליו כדרך להערכה הינו חדשני וניסיוני במערכת החינוך בארץ ומעטים "קפצו למים".....

אנו מדריכים את התלמידים ויחד איתם נלמד ונפתח דגמים להמשך.

נשמח שתעקבו אחר הילדים ונשמח לראות את שיתוף הפעולה בא לידי ביטוי בתיק העבודות של ילדיכם.

בברכה

צוות מורי המתמטיקה

שלב שני

1. בחירת התחום או הנושא בו יתמקד התלמיד
2. החלטה על תקופת הזמן בו יופעל התלמיד
3. הגדרת מטרות התלמיד בשיתוף התלמידים
4. מי הקליינט? (מורה, תלמיד, הורים, עמית)? דיון בנושא והחלטה.

שלב שלישי

1. הרפלקציה והדיאלוג כמאפיינים חשובים בתלמיד. הסבר ראשוני לתלמידים תוך בניית דף, הדגמה והתנסות.
2. מהם הפריטים אשר ניתן יהיה לכלול בתלמיד? מה חובה? מה בחירה? - דיון ראשוני בכיתה.
1. הערכת עמיתים. האם וכיצד?
2. הערכה עצמית - הסבר החשיבות לתלמידים + דוגמאות.

התחלת הפעלת התלמיד בכיתה

שלב רביעי

1. ארגון המפגשים עם התלמידים לדיאלוג על התהליך שעבר – בניית לוח זמנים
2. ארגון צמתי הערכת התלמיד (מורה, עמית, הערכה עצמית).
3. חשיבה והחלטה עם התלמידים על הקריטריונים להערכת התלמיד כולו ולהערכת כל פריט בנפרד. (מומלץ לבצע שלב זה באמצע תקופת העבודה על התלמיד, לאחר שהתלמידים כבר מבינים ומבצעים חלק מהעבודה).
4. מתי יוגש התלמיד הסופי?

לאורך כל התהליך יש "לטפח" שוב ושוב לתלמידים:

מהי המטרה, מה העקרונות, מה חשוב יותר ומה פחות, לשתף בחוויות של תלמידים, להציג דוגמאות של ביצועי תלמידים להתלבט ביחד.

יש להקפיד ולהדגיש בפני התלמידים שהתלמיד הוא ש ל ה ם... כל תלמיד יכול ורצוי שייראה אחרת.

ט. הערכת הפורטפוליו, כיצד?

בשאלת הערכת הפורטפוליו עסקו ועוסקים רבים ועדיין ההתלבטות רבה.

המטרה היא לשמר את הייחודיות של התלמיד ובו בזמן לאפשר סטנדרטיזציה מספקת. מה שברור הוא שחייב שיהיה

קשר הדוק בין המטרות שלשמן הוכן הפורטפוליו לבין הערכתו.

* יש המעריכים כל אחד מהפריטים, וממוצע ההערכות מהווה את הציון הסופי של התלמיד.

* יש המתעלמים בהערכה מהרפלקציה ויש המשקלים אותה בהערכה, כלומר, נותנים משקל לסעיף זה, בדרך כלל, על פי מספר הנקודות אליהן התייחס התלמיד.

* אחרים טוענים כי התיק בשלמותו גדול מסכום מרכיביו ולפיכך יש לדעתם להעריך גם את התיק בשלמותו.

מומלץ להעריך את הפורטפוליו בשתי רמות:

1. הערכת התיק בשלמותו

2. הערכת הפריטים שנכללו בפורטפוליו.

והציון לתלמיד יהיה שקלול של השניים.

יש לשאול ולענות יחד עם התלמידים על שאלות כגון:

1. מי יעריך את הפורטפוליו? (מורה, תלמיד, עמית)

2. האם ההערכה תהייה הוליסטית או אנליטית?

3. מתי יקבעו הקריטריונים להערכה? (בתחילת הדרך או במהלכה?)

4. על פי אלו קריטריונים יש להעריך?

5. מתי יוערך הפורטפוליו? באילו צמתים במהלך העבודה?

6. האם יינתן ציון מספרי?

במהלך הערכת הפורטפוליו התלמיד שותף פעיל. הוא מבצע **הערכה עצמית** ונפגש עם המורה

לדיאלוג מספר פעמים לאורך התקופה.

הערכה עצמית

תוך הערכת הפורטפוליו באמצעות מודל שיטתי להערכה, התלמידים לומדים להעריך עצמם על פי הקריטריונים של המודל ובכך מפנימים את הסטנדרטים של ביצוע איכותי. כאשר התלמיד מעריך את עצמו הוא מתכנן את הקשר בין התהליך לתוצר.

ניתן לצרף דף להערכה עצמית ובו שאלות כמו:

בתחילת הדרך - מה היו שקולי הדעת בבחירת הנושא?

במהלך העבודה - האם השתנה משהו בנושא במהלך העבודה? התרחב? התמקד? מדוע?

בסוף הדרך - האם התלקיט ממצא את הנושא?

דוגמה לשאלות נוספות בסוף התהליך:

1. לאור העיון בתלקיט שלך, מה אתה חושב ביחס להתקדמותך בשנה זו?

2. במחשבה על כל מה שבתלקיט שלך, האם הינך יכול לזהות דפוסים החוזרים על עצמם? (טעויות אופייניות, סגנון כתיבה וכו')
3. מה אתה חושב על דרך למידה זו? קלה יותר? נוחה יותר?
4. האם מה שיש בתלקיט שלך, אכן משקף את הישגיך האמיתיים?
5. באיזה תחום אתה חושב שעליך להתמקד בהמשך כדי להשתפר?

דיאלוג מורה-תלמיד

מספר פעמים לאורך התקופה נפגשים התלמיד והמורה למפגשי הערכה מפגש ההערכה נסב סביב השאלות הבאות:

1. איך נבחר הפריט המסוים?
2. איך נבחר הנושא?
3. מה הייתה ההרגשה בסיום העבודה על הפריט?
4. אלו בעיות עלו במהלך העבודה על פריט זה?
5. כיצד נפתרו הבעיות?
6. האם השיג התלמיד את כל היעדים שהציב לעצמו בתחילת התקופה?
7. באיזו מידה של הצלחה הושגו היעדים האלו?
8. אילו יכול היה לשנות משהו, מה היה בוחר לשנות?
9. מה יעדי התלמיד לתקופה הבאה?

מפגשי ההערכה מהווים חלק משמעותי בהערכת הפורטפוליו.

בתום המפגש יכול לתת התלמיד ציון לעצמו ולכתוב למורה מכתב מנומק תוך הבאת ראיות מהפורטפוליו. ההערכה נעשית על פי מידת ההתאמה בין מה שניסה התלמיד להשיג לבין מה שניכר כי השיג. למורה יש את הזכות למילה האחרונה - הציון בתעודה, אלא שזה נקבע בתהליך בו היה שותף התלמיד.

הצעה למחווה הוליסטי (כללי) להערכת התלקיט בשלמותו: (בירנבוים, 1997)

ארבע רמות כאשר כל רמה מפרטת את המצב של התלקיט:

4 - **תלקיט מגובש היטב**: הפריטים הנכללים בתלקיט נבחרו בקפידה על מנת לתאר תמונה מלאה של התלמיד כלומר רפלקטיבי, על מידת הידע שלו, מה הוא מסוגל לעשות בידע זה ומה מידת ההתקדמות שלו בנושא. יש קשר בין הפריטים בתלקיט, וקיים עיקרון מארגן. הרציונל לבחירת הפריטים מנומק ומוסבר היטב, ומשקף הערכה עצמית מבוססת. יש התייחסות כוללת לתלקיט, להשפעתו ולתרומתו לתלמיד. מארגון התלקיט ומצורת הצגתו ברור שהתלמיד מודע לנקודת המבט של הנמענים.

3 - **תלקיט בשלבי גיבוש מתקדמים:** יש ראיות שהתלמיד הפעיל שיקול דעת בבחירת הפריטים. כל פריט מלווה ברפלקציה ובהסבר מדוע נכלל בתלקיט. נערכה השוואה בין פריטים טובים יותר לטובים פחות. נראה שהתלמיד מודע לתהליך הלמידה שלו ולהישגיו, אולם חסרה התייחסות כוללת לתיק וקישור למטרה המרכזית. הפריטים אינם מצטרפים לתמונה קוהרנטית של התלמיד כלומד רפלקטיבי. אין מספיק ראיות לכך שהתלמיד מודע לנקודת המבט של הנמענים.

2 - **תלקיט בשלבי גיבוש ראשוניים:** יש ראיות מעטות שבחירת הפריטים לא היתה מקרית, אך אין רציונל ברור לבחירה למעט מבע שטחי המתייחס להיבטים ריגושיים, כגון: "בחרתי בפריט זה משום שאני מאוד אוהב אותו". אין התייחסות לתלקיט כשלמות וחסר עיקרון מארגן ומטרה מרכזית. אף על פי שיש ראיות אחדות לרפלקציה עצמית, אין בתלקיט מידע מספיק לקבלת תמונה על התלמיד כלומד. אין ראיות שהתלמיד התייחס לנקודת המבט של הנמענים כשארגן את התלקיט.

1 - **תלקיט ללא כל ניסיון לגיבוש:** התלקיט מהווה אוסף מקרי של עבודות, שנעשו על פי הוראות המורה (דפי עבודה, מבחנים שהוחזרו, שעורי בית וכדומה). אין ראיות לרפלקציה ולכך שהופעל שיקול דעת בהכללת הפריטים בתלקיט. לא נעשה ניסיון להשוות בין הפריטים או לארגנם לפי סדר כל שהוא. התלקיט אינו מאפשר אפילו קבלת תמונה מעורפלת של התלמיד כלומד רפלקטיבי.

י. מקורות עיקריים

בירנבוים, מ. (1997). **חלופות בהערכת הישגים**. תל אביב. רמות.

גרדנר, ה. (1996). **התיאוריה של האינטליגנציות המרובות**. מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה והאגף לתוכניות הלימודים במשרד החינוך, התרבות והספורט.

זילברשטיין, מ. (תשנ"ח). **ההוראה כעיסוק פרקטי-רפלקטיבי, קווים לתוכנית הכשרה והשתלמויות חלופיות**, תל-אביב, מכון מופת.

חוזר מנכ"ל כ'. (1996). **ארגון מערכת הלימודים**. משרד החינוך, התרבות והספורט.

חרמון, נ. וליברמן, א. (1999). **חלופות בהערכה במתמטיקה**, חלק ב': בניית פורטפוליו (ע'

71-92). ה.ש.ב.ח.ה. המכון לקידום האינטגרציה, אוניברסיטת בר אילן.

לוי, א. (1997). **הערכה חלופית הלכה למעשה בתכנון לימודים**. סמינר לוינסקי, מכון מופ"ת.

פרנקל, פ. (1995). **הפורטפוליו בהערכת מורים**. דפים, 20.